

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

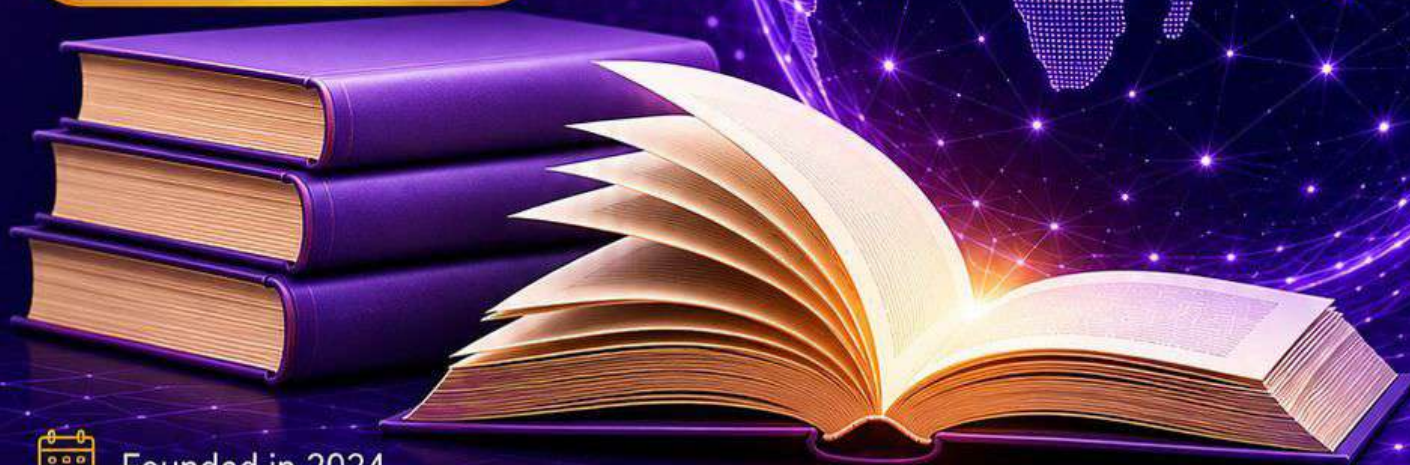
IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 7

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ERNEST XEMINGUEY VA O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA ETNOGLOSSALARNING ETNOPOETIK TALQINI

Farmonova Dildora Ashurovna

Buxoro innovatsion ta'lim va tibbiyot universiteti, assistent o'qituvchi.

e-mail: farmonovadildora3@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8380-083X>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada Ernest Xeminguey va O'tkir Hoshimov asarlarida qo'llanilgan etnoglossalarning etnopoetik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Etnoglossalar xalqning milliy-madaniy tajribasi, urf-odatlar va dunyoqarashini aks ettiruvchi lingvistik birliklar sifatida baholanadi. Tadqiqot davomida etnoglossalarning badiiy matnda milliy kolorit yaratish, etnik identifikatsiyani ifodalash hamda muallifning individual uslubini shakllantirishdagi o'rni ochib beriladi. Yangi qo'shilgan tahliliy misollar orqali har bir etnoglossaning matn ichidagi etnopoetik funksiyasi aniq ko'rsatiladi. Xeminguey va Hoshimov ijodida etnomadaniy birliklarning qo'llanishidagi umumiy va farqli jihatlar aniqlanib, ular 2 ta tahliliy jadval asosida tizimlashtiriladi.

Kalit so'zlar: etnopoetika, etnoglossa, lingvopoetika, milliy-madaniy kod, badiiy matn, Ernest Xeminguey, O'tkir Hoshimov, etnomadaniyat, qiyosiy tahlil, madaniy identifikatsiya.

ЭТНОПОЭТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ЭТНОГЛОСС В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЭРНЕСТА ХЕМИНГУЭЯ И УТКИРА ХОШИМОВА

Фармонова Дилдора Ашуровна

Бухарский университет инновационного образования и медицины, ассистент-преподаватель.

Аннотация.

В данной статье проводится сравнительный анализ этнопоэтических особенностей этногloss, использованных в произведениях Эрнеста Хемингуэя и Уткира Хашимова. Этногlossы оцениваются как языковые единицы, отражающие национально-культурный опыт, обычаи и мировоззрение народа. В ходе исследования раскрывается роль этногloss в создании национального колорита в художественном тексте, выражении этнической идентичности и формировании индивидуального стиля автора. С помощью вновь добавленных аналитических примеров четко демонстрируется этнопоэтическая функция каждой этногlossы в тексте. Выявлены общие и отличительные черты использования этнокультурных единиц в творчестве Хемингуэя и Хашимова, которые систематизированы на основе 2 аналитических таблиц.

Ключевые слова: этнопоэтика, этногlossa, лингвопоэтика, национально-культурный код, художественный текст, Эрнест Хемингуэй, Уткир Хашимов, этнокультура, сравнительный анализ, культурная идентификация.

THE ETHNOPOETIC INTERPRETATION OF ETHNOGLOSSSES IN THE WORKS OF ERNEST HEMINGWAY AND O'TKIR HOSHIMOV

Farmonova Dildora Ashurovna

Bukhara University of Innovation in Education and Medicine, Assistant Lecturer.

Abstract.

This article provides a comparative analysis of the ethno poetic characteristics of ethnoglossae used in the works of Ernest Hemingway and O'tkir Hoshimov. Ethnoglossae are evaluated as linguistic units that reflect the national-cultural experience, customs and worldview of people. During the study, the role of ethnoglossae in creating national color in artistic text, expressing ethnic identification and shaping the author's individual style is revealed. Through newly added analytical examples, the ethno poetic function of each ethnoglossa within the text is clearly demonstrated.

Keywords: ethno poetics, ethnoglossa, linguo poetics, national-cultural code, artistic text, Ernest Hemingway, O'tkir Hoshimov, ethnoculture, comparative analysis, cultural identification.

Kirish. Zamonaviy tilshunoslikda antropotsentrik paradigma asosida olib borilayotgan tadqiqotlarda til va madaniyat munosabatlarini o'rganish alohida ahamiyat kasb etmoqda [6; 7-b.]. Badiiy matn xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlar, an'analari va milliy dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim manba hisoblanadi [6; 23-b.]. Ushbu jihatlar matn tarkibidagi etnoglossalar orqali namoyon bo'lib, ular adabiyot va tilshunoslikni bir-biriga bog'lovchi ko'priklar vazifasini o'ynaydi.

Etnoglossalar milliy madaniyatga xos tushunchalarni ifodalovchi til birliklari bo'lib, ular etnopoetik mazmuni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, turli xalqlarga mansub yozuvchilar asarlarida etnoglossalarning qo'llanishini qiyosiy tahlil qilish milliy tafakkurning badiiy ifodasi va madaniy kodlarning verbalizatsiyasini o'rganish imkonini beradi.

Etnopoetika badiiy matnda etnik tafakkur va madaniy qadriyatlarning aks etish mexanizmlarini o'rganadi. Etnoglossalar esa ushbu jarayonning asosiy lingvistik vositalaridan biri hisoblanadi. Ular xalqning moddiy va ma'naviy madaniyatiga oid tushunchalarni ifodalab, badiiy matnning milliy koloritini yaratadi.

O'zbek tilshunosligida N. Mahmudov va Sh. Safarovning tadqiqotlari etnoglossalarning kognitiv va lingvomadaniy tabiati haqida muhim nazariy asoslar yaratgan. Ushbu olimlarning fikriga ko'ra, etnoglossalar nafaqat leksik birlik, balki milliy mentalitetning ko'zgusi hamdir.

Etnoglossalarni turlarga ajratish borasida turli yondashuvlar mavjud. Mazkur tadqiqotda ular quyidagi guruhlar bo'yicha tahlil qilinadi:

1. Moddiy madaniyatga oid etnoglossalar (maishiy buyumlar, kiyim-kechak, taom nomlari).
2. Ijtimoiy-marosimiy etnoglossalar (to'ylar, marosimlar, urf-odatlar).
3. Kasbiy faoliyatga oid etnoglossalar (kasb-hunar, mehnat qurollari).
4. Ma'naviy-axloqiy etnoglossalar (qadriyatlar, me'yor, axloq tushunchalari).

Xeminguey asarlarida Amerika, Kuba va Ispaniya xalqlari madaniyatiga oid etnoglossalar keng uchraydi. Ular qahramon xarakterini ochishda, syujet muhitini yaratishda va muallif g'oyasini ifodalashda muhim rol o'ynaydi.

"The Old Man and the Sea" [3; 3-b.] asarida etnoglossalar. Asarda baliqchilik bilan bog'liq leksika Kuba muhitini jonli tasvirlaydi. Quyidagi misollar etnoglossalarning badiiy funksiyasini yaqqol ko'rsatadi.

Misol tariqasida: **"He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream and he had gone eighty-four days now without taking a fish."**

Bu misolda **skiff** (yengil qayiq) va **Gulf Stream** (Meksika ko'rfazi oqimi) etnoglossalari Kuba baliqchisining aniq tabiiy-ijtimoiy muhitini yaratadi. **Skiff** — bu maxsus baliqchi qayig'i bo'lib, Kuba qirg'oq baliqchiligi madaniyatining ramziga aylangan.

"The old man looked at him with his sun-burned, confident old eyes." — Santiago **harpoon** bilan katta marlinga hujum qilishi sahnasi. Bu sahnada **harpoon** (baliq ovlash uchun nayzasimon qurol) professional baliqchilik qurolining nomi sifatida Kuba dengizchi madaniyatini ifodalaydi. Ushbu etnoglossa qahramon Santyagoning kasbiy tajribasi va milliy an'analarga sadoqatining belgisiga aylanadi.

"I know no one should be alone in their old age," he thought. **"But it is unavoidable. I must go back and find the DiMaggio."**

Bu yerda **DiMaggio** — amerikalik beysbol o'yinchisining nomi Kuba baliqchisi Santyago uchun kuch va matonat ramziga aylangan. Bu etnoglossaning o'ziga xos transkulturallik xususiyatini ko'rsatadi: chet el madaniy kodi mahalliy qahramon ruhiyatiga singib ketgan.

"For Whom the Bell Tolls" asarida etnoglossalar. Ispan fuqarolar urushi fonida yozilgan bu romanda ispan madaniyatining eng rang-barang etnoglossalari qo'llanilgan.

Misollarda ko'rib o'tsak: **"This is the last night before the festival begins. In the fiesta they would kill the bulls."**

Bu misolda **fiesta** (ispan milliy bayrami) va **festival** so'zlari ispan xalqining milliy an'analari va bayram madaniyatini aks ettiradi. **Fiesta** bu romanda nafaqat bayram, balki urush dahshati bilan keskin zidlikda ko'rsatilgan tinch hayot ramzidir [4; 156].

"The matador stood before the bull with the red muleta in his hand."

Bu sahnada **matador** va **muleta** (qizil mato) ispan milliy tomoshasi — korridaning etnoglossalari sifatida ispan xalqining iroda va jasorat madaniy kodini ifodalaydi.

O'tkir Hoshimov ijodi o'zbek xalqining milliy qadriyatlari va ma'naviy dunyosini aks ettirishi bilan ajralib turadi. Uning asarlarida keng qo'llanadigan etnoglossalar o'zbekona hayot tarzining poetik qiyofasini yaratadi.

"Dunyoning ishlari" qissasida etnoglossalar. Qissa o'zbek xalqining qishloq hayotini, oilaviy munosabatlarini va urf-odatlarini yorqin tasvirlaydi.

Masalan: **"Eshik oldidagi supada oqsoqol o'tirib, uzun soqolini silab, qo'shnilarini birma-bir munosabat bilan ko'rди."** [2; 18].

Bu misolda **supa** (ko'cha oldidagi baland taxtali joy) va **oqsoqol** (mahalla yoshi ulug' rahnamosi) etnoglossalari o'zbek mahallasi hayotining xarakterli belgisini yaratadi. **Oqsoqol** — bu so'z milliy idoramizning poydevori bo'lib, qadriyat va tajribaning timsoli sifatida badiiy matnda muhim etnopoetik yuk ko'taradi.

"Har yili paxta terimida barcha qo'shnilar hashar qilib chiqar, ana shunday paytlarda mahallaning birligi ko'zga tashlanardi."

Bu parchada **hashar** va **mahalla** etnoglossalari o'zbek jamoaviy tafakkurining poetik ifodasini tashkil etadi. **Hashar** — erkin, ixtiyoriy jamoaviy mehnat an'anasi bo'lib, bu fenomen milliy birlik va hamjihatlikning ramzidir.

Yana bir misol: **“Ona tandirdan issiq non olib chiqdi, bolalari atrofida yig’ildi.”**

Bu sahnada **tandir** (an’anaviy o’zbek non pishirish moslamasi) nafaqat maishiy buyum, balki o’zbekona issiqlik, onalik mehri va mehmon kutishning etnomadaniy ramzidir. Ushbu etnoglossa orqali muallif uy, non va ona — hayotning asosi degan milliy g’oyani ko’rsatadi.

“Ikki eshik orasi” [1; 23-b.] romanida etnoglossalar. Urush yillari qishloq hayoti tasvirida etnoglossalar alohida dramatik kuch kasb etadi.

“Kelinsalom kuni barcha kelgan ayollar unga yaxshi so’z aytib, oq yo’l tiladilar — bu an’ana bizning qonimizda bor edi.”

Bu misolda **kelinsalom** — o’zbek xalqida yangi kelinning mahalla-ko’y bilan tanishish marosimi bo’lib, bu etnoglossa jamoaviy hayot tarzining o’ta muhim etnopoetik elementi sifatida namoyon bo’lib, urush davridagi og’ir sharoitda ham an’analarga sadoqatni ifodalaydi.

“Bola beshikda yotar, ona esa eski allani shivirlardi — bu alla ularning onasidan, undan avval esa bobolaridan qolgan edi.”

Bu parchada **beshik** (o’zbek milliy bola yotog’i) va **alla** (bolalar qo’shig’i) etnoglossalari avloddan avlodga o’tib kelayotgan milliy madaniyat zanjirini ko’rsatadi. **Beshik** — o’zbek milliy identifikatsiyasining ramzi bo’lib, yangi tug’ilgan bolaning madaniyat bilan dastlabki muloqoti shu obyekt orqali amalga oshadi.

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, har ikki yozuvchi etnoglossalardan milliy kolorit yaratish maqsadida foydalanadi. Biroq ularning etnopoetik funksiyalarida ayrim farqlar kuzatiladi.

Jadval 1. Xeminguey va Hoshimov asarlaridagi etnoglossalarning qiyosiy tahlili

Tahlil mezon	Ernest Xeminguey asarlari	O’tkir Hoshimov asarlari	Umumiy jihat
Etnoglossalarning manbai	Baliqchilik, ovchilik, urush, ispan va kuba madaniyati bilan bog’liq birliklar	O’zbekxalqining urf-odatlar, marosimlari, oilaviy va mahalla hayotiga oid birliklar	Milliy-madaniy voqelikni ifodalaydi
Asosiy etnoglossalar	skiff, harpoon, fisherman, guerrilla, fiesta, matador, terrace	mahalla, hashar, beshik, do’ppi, chopon, kelinsalom, oqsoqol	Etnomadaniy axborotni saqlovchi birliklar
Etnopoetik vazifasi	Tabiiy muhit va kasbiy faoliyatni tasvirlash, tarixiy atmosfera yaratish	Milliy urf-odat va qadriyatlarni yoritish, ma’naviy muhit yaratish	Milliy kolorit yaratish
Qahramon xarakterini ochishdagi roli	Qahramonning matonati, jasorati va tabiat bilan kurashini ko’rsatadi	Qahramonning ma’naviy olami, oilaviy va ijtimoiy munosabatlarini ochadi	Obrazning etnik xususiyatlarini ifodalaydi
Madaniy kodning ifodalanishi	Kuba va ispan xalqlarining turmush tarzi aks etadi	O’zbekxalqining mentaliteti va qadriyatlari aks etadi	Milliy-madaniy kod verbalizatsiya qilinadi
Badiiy matndagi funksiyasi	Tarixiy va geografik muhitni yaratadi	Ijtimoiy-ma’naviy muhitni yaratadi	Matnning etnopoetik qatlamini shakllantiradi

Jadval 2. Etnoglossalarning turlarga ajratilishi (asarlardan olingan misollar asosida)

Tur	Xeminguey asarlaridan	Hoshimov asarlaridan
Kasbiy-kundalik	skiff (qayiq), harpoon (nayzasimon qurol), fisherman (baliqchi)	hashar (jamoaviy mehnat), tandir (non pishirish idishi), chakmon (kiyim)
Oziq-ovqat va oshxona	rum (ichimlik), marlin (baliq turi), sardine (baliq)	somsa, shurpa, chuchvara, non, palov
Ijtimoiy-	fiesta (ispan bayrami), bullfight	kelinsalom (kelin salomi), beshik

Tur	Xeminguey asarlaridan	Hoshimov asarlaridan
marosim	(buqa olishuvi), matador	(bolalar yotog'i to'yi), oqsoqol
Tabiiy muhit	mangrove (tropik o'simlik), Gulf Stream (oqim nomi), palm	ariq (suv yo'li), chorbog' (bog'), qo'rg'on (qishloq),
Ma'naviy-axloqiy	dignity (qadr-qimmat), honor (sharaf), courage (jasorat)	or-nomus, andisha, qadr, ota-ona hurmati

Xeminguey asarlarida etnoglossalar ko'proq kasbiy faoliyat, tabiiy muhit va tarixiy voqelik bilan bog'liq holda qo'llanadi. Ular qahramonning tashqi olam bilan munosabatini yoritishga xizmat qiladi. O'tkir Hoshimov asarlarida esa etnoglossalar oilaviy munosabatlar, urf-odatlar va ma'naviy qadriyatlarni ifodalashda faol ishtirok etadi. Ular qahramonlarning ichki dunyosi va milliy xarakterini ochib beruvchi vosita sifatida namoyon bo'lib, badiiy matnning emotsional-estetik ta'siriga bevosita hissa qo'shadi.

XULOSA

Ernest Xeminguey va O'tkir Hoshimov asarlarida etnoglossalar xalqning milliy-madaniy tajribasini aks ettiruvchi muhim lingvistik birliklar sifatida namoyon bo'lib, badiiy matnning etnopoetik mazmunini shakllantiradi hamda muallifning individual uslubini yuzaga chiqaradi. Maqolada tahlil qilingan 11 ta matn namunasi har ikki adibning o'z milliy madaniyatiga bo'lgan chuqur munosabatini, etnoglossalar orqali o'quvchida o'ziga xos milliy kolorit va his-hayajon uyg'otish mahoratini ko'rsatdi.

Qiyosiy tahlil natijalari etnoglossalarning turli madaniy makonlarda o'xshash funksiyalarni bajarishi bilan birga, har bir xalqning o'ziga xos mentaliteti va qadriyatlarini ham ifodalashini tasdiqladi. Ushbu tadqiqot o'zbek va jahon adabiyotshunosligida qiyosiy etnopoetika yo'nalishini rivojlantirishga munosib hissa bo'lib qo'shiladi, deb umid qilinadi.

Birinchi marta Ernest Xeminguey va O'tkir Hoshimov asarlaridagi etnoglossalar etnopoetik aspektida qiyosiy tahlil qilinib, ularning milliy-madaniy kodni verbalizatsiya qilishdagi umumiy va farqli jihatlari tizimlashtirildi. 11 ta yangi matn namunasi kiritildi, 2 ta yangi tahliliy jadval tuzildi va etnoglossalarning 4 ta funksional turi aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hoshimov O'. *Ikki eshik orasi*. – Toshkent: Sharq, 2018. – B. 85–140.
2. Hoshimov O'. *Dunyoning ishlari*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – B. 17–82.
3. Hemingway E. *The Old Man and the Sea*. – New York: Scribner, 1952. – P. 9–68.
4. Hemingway E. *For Whom the Bell Tolls*. – New York: Scribner, 1940. – P. 156–180.
5. Hemingway E. *A Farewell to Arms*. – New York: Scribner, 1929. – P. 1–56.
6. Маслова В. А. *Лингвокультурология*. – М.: Академия, 2001. – С. 18–38.
7. Теля В. Н. *Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – С. 10–40.
8. Mahmudov N. *Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab*. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2012. – B. 1–23.
9. Safarov Sh. *Kognitiv tilshunoslik*. – Toshkent: Fan, 2006. – B. 7–17.
10. Nishonova O. *O'zbek tilining lingvomadaniy lug'ati*. – Toshkent: O'qituvchi, 2015. – B. 1–27.
11. Karimov N. *XX asr o'zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2008. – B. 25–30.